

**Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Librum IV. Decretalium, per viginti, & unum Titulos distributum, De
Sponsalibus, Et Matrimoniis, eorumque impedimentis, ac dispensationibus,

...

Schlüter, Georg

Augustæ Vindelicorum, 1702

Articulus IX. De Matrimonii redintegratione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73058](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73058)

do autem diximus, spoliato ante omnia faciendam esse restitutionem, loquimur de spoliato, agente iudicio possessorio recuperandæ.

ARTICULUS IX.

De Matrimonii redintegratione.

1670. Cum contingat, matrimonium quandoque solum factum, non iure validum, aut invalidum esse, & conjuges cognitâ validitate, vel invaliditate solius facti, cupiant redintegrari matrimonium, vel ablati impedimento, propter quod iure validum non erat; vel restauratione cognitâ falsitate causæ, propter quam dissolutum erat: ideo in præsens de utroq; breviter dicemus. Cum autem in hac materia pleraq; jam dixerimus in præmissis: reliqua paucis subjungemus. Igitur potissima quæstio est, an, si matrimonium per sententiam Iudicis, quoad conjugale vinculum sit dissolutum, sed nulliter propter impedimenti falsas probationes, pro ut contingere potest, & maxime in casu matrimonii propter existimatam unius impotentiam, contingit, cognito errore restaurari possit, & debeat, præsertim, si primò post longum tempus error innotescat? communis doctrina est, *sententiam semel latam transire in rem iudicatam* (hoc est, in eum statum, in quo controversia pronuntiatione Iudicis finem accipit. *L. 1. & 3. ff. de re iudicata.*) 1. quando litigantes ei expressè acquieverunt: *L. Ab eo C. quomodo aut quando.* 2. quando ab ea, intra decennium non appellarunt. *c. quod ad consultationem. 15. de sent. & re iudicat.* & auth. *Hodie, de Appellat.* Hujus ratio sumitur ex eo, quòd condemnatus (intra illud tempus, cum posset, non provocans ad superiorem) juri suo renunciâsse, ac tacite in sententiam consensisse præsumatur præsumptione juris de jure, ut postea non admittatur probatio in contrarium, etiam per instrumenta de novo reperta. ut dicitur *c. quod ad consultationem. 15. c. Suborta. 21. de sent. & re iudicat.* Nam res iudicata, juris dispositione (quoad effectus iuris) habetur pro veritate. *L. 207. ff. de Reg. jur.* intellige in casibus solum expressis; & hoc ad minuendas lites, ut notat Gonzalez in *c. Lator.* his præmissis:

Dubium est, an etiam sententia lata in causa matrimoniali (quâ conjugale vinculum, declaratione nullitatis, dissolvitur) eodem modo, sicut in aliis, transeat in rem iudicatam, ut, etiam errore comperto, retractari amplius nec debeat, nec possit? Resp. negativè ex *cit. c. Lator.* ubi expressè mandat Pontifex, *ut, si conslet, conjuges per iudicium Ecclesie non fuisse legitime separatos, Ecclesiamque deceptam, iudices faciant eos, sicut virum, & uxorem insimul permanere.* Idem habetur in *c. Consanguinei. 11. c. Tenor. 10. eod.* & *c. Fraternitatis, de Frigid.*

Not. autem, quando dicitur, *sententiam latam in causa conjugali*, quando intra tempus debitum non fuit appellatum, non transire in rem iudicatam, intelligi, quin per viam querelæ possit contra eam allegari; transire tamen sic in rem iudicatam, ut per viam appellationis non possit corrigi; ita Sanchez *lib. 7. D. 100. num. 3.* ratio sumitur ex Gloss. in *cit. c. Fraternitatis. V. fornicatio*, ubi dicitur, triplicem tantum sententiam esse ferendam; nec tertio appellare licere; ex quo sequitur, sententiam bis confirmatam transire in rem iudicatam, non quoad querelam, sed solum quoad appellationem; sic Abbas *ibid. num. 21. & alii.* Ex hoc sequitur, quòd sententia, quæ per errorem decidit, matrimonium aliquod esse validum, quod in re non est; vel invalidum, quod in re tenet, ex hoc, quòd bis confirmata sit, aut contra illam non fuerit appellatum, condemnati censentur consentire, nunquam ita transire in rem iudicatam, ut illud rescindi, istud redintegrari non debeat; quia manifestè foveret peccatum, separando veros conjuges, vel uniendo eos, qui tales esse non possunt.

Not. 2. quando dicimus, *sententiam latam, in causa matrimoniali, non transire in rem iudicatam, debere intelligi, in quantum est de conjugio, definiendo illud validum, vel invalidum.* Nam quoad hoc ex eo solum receditur à jure communi; quia foveret peccatum, si separaret vinculo veros conjuges, vel non conjuges simul esse cogeret; ergo ubi hæc ratio non militat, res manet sub dispositione juris communis, quòd sententia lata transeat

in rem iudicatam juxta dicta num. 1670. Ex hoc colliges, quando quis, succumbens in causa matrimoniali, condemnatus est ad expensas, sententiam de his omnino transire in rem iudicatam, si ab ea non fuit appellatum; quia non est sententia, quæ tangit ipsum conjugium; sic Felinus in cit. e Lator. n. 10.

Colliges. 2. juxta Goffredum e. fin. de clandest. despons. sententiam in causa conjugii latam contra tertium, qui impedimentum opposuit, transire in rem iudicatam contra ipsum, & quemvis alium (qui non est unus conjugum) ut non amplius audiatur opponens hoc impedimentum, si intra tempus debitum non fuit appellatum. Verum, sic fieri posset, quod sustineretur peccatum, quod simul essent, qui non forent veri conjuges. Et ideo hoc corollarium non est admittendum, ex dict. ita Felinus cit. n. 11. Hostiens. in cit. v. Consanguinei n. 3. &c.

Colliges. 3. quando dicimus, sententiam latam in causa matrimonii, non transire in rem iudicatam, licet ab ea non fuerit appellatum, quando fovet peccatum, debere accipi cum hac limitatione, ut procedat, quando culpa cessare non potest, etiam utriusque partis consensu; non autem secus.

1674. Casus esse potest, si quis conjugum agat ad dissolvendum matrimonium, quod contraxerit metu, vel sub conditione non subsistente, vel cum ignorantia servitutis, & succumbens in causa, per contrarias probationes Ecclesiæ decepta, condemnatur, ut tanquam conjunx cum altero permaneat; in hoc enim casu, etsi cum altero vivere non possit conjugaliter, si revera matrimonium nullum est; quia tamen remittendo conditionem, vel etiam sciens servitutem, aut sine metu per consensum facere potest, ne illi convivendo copulam admittat, si non appellet intra tempus debitum, sententia transibit in rem iudicatam, quia sic non fovet peccatum, & non appellando potest sibi præjudicare. Unde notandum, sententiam latam contra Sponsalia de futuro, quæ propter impedimentum dissolvuntur, si ab ea non sit appellatum, transire in rem iudicatam; quia sine peccato servari potest, & Sponsi non appellando, poterunt sibi præjudi-

care. Secus tamen videtur, si, per sententiam ex errore latam, compellerentur contrahere, quando in re adesset impedimentum ipsorum voluntate non auferibile, ut constat ex dictis. his præmissis:

Ad questionem initio propositam 1675. Resp. si matrimonium per sententiam, ex errore, ac falso fundamento nixam, dissolutum est quoad conjugale vinculum, errore cognito matrimonium illud omnino posse, ac debere redintegrari, etiam si ea sententia sæpius confirmata fuisset, & quantumcunque tempus elapsum; quia tunc sine peccato non posset observari; nam veros conjuges velle esse separatos, peccatum est, veritate cognita, præsertim data venia alterius conjugii, aut jam contracto in eo vivere.

Quæstio nunc est 1. an sententia, ex errore lata contra matrimonium quoad divortium, seu solum thori separationem, si ab ea non fuit appellatum, transeat in rem iudicatam? Ante responsionem not. sententiam divortii solius thori, in quantum est in odium nocentis, omnino transire in rem iudicatam; non autem quantum est in favorem innocentis; sic enim non fovet peccatum; & nocens, sibi, non appellando, præjudicare potuit. Ei autem, in cujus favorem decernitur, detrimentum non affert; quod tamen fieret, si etiam, quoad innocentem, transiret in rem iudicatam.

Quæstio est 2. quid dicendum, quando comperitur, Ecclesiam in ferenda sententia fuisse deceptam? Resp. in tali casu, re adhuc integrâ (nimirum, quando neuter mutavit statum) omnino retractandam esse sententiam, si vel ambo innocentes, vel ambo nocentes fuerunt, atque adeo in re divortio locus non erat. Nam sciens, sententiam in sui favorem latam ex falsa præsumptione, non potest se tueri favore sententiæ, quam falsam novit; sic Paludanus 4. dist. 35. qu. 2. a. 2. num. 18. & ratio est, quia quoad innocentem non transiret in rem iudicatam, ut constat ex superiori; si autem quilibet ante sententiam erat nocens, par est utriusque causa. Dixi re adhuc integrâ. Nam si innocens mutavit statum, & in religione professus est, vel simplex votum castitatis emisit, aut sacros ordines suscepit, tenebitur quidem ad ea,

ad ea, in quibus sibi præjudicavit; non autem ad ea, quæ sunt in præjudicium alterius, qui innocenter, consequenter ex solo errore, repulsus est. Huic enim, errore cognito, divortii sententiã retractatã, restituendus erit, non obstante illã statũs mutatione, & volenti debitum reddere debet, ut in simili colligitur ex *c. Placet, de Convers. conjugat.* Si autem ambo mutarunt statum de mutuo consensu, non fit restitutio, etiam cognito errore de nullitate sententiæ; quicquid juri, quod habebant in hunc eventum, saltem tacite, renuntiãrunt. Alia quæstio est, si unus eorum mutavit statum, infcio altero, quod crederet sententiam omnino justam, secus non mutaturus. Tali casu professionem non esse validam censet Rosella *V. divortium num. 7.* sed contrarium tenet Sanchez *lib. 10. hic. D. 9. num. 23.* quia causa (quod sententia divortii creditur justa) licet falsa sit, non est causa finalis; sed tantum impulsiva; hoc tamen sic accipe, quando non est in præjudicium alterius. In priori autem casu, quo præsumuntur cessisse juri suo, si constaret de falsitate præsumptionis, oppositum dicendum foret.

§. Unicus.

Qualiter procedendum sit agenti ad rescindendam divortii sententiam nulliter latam?

¶ 678.

Not. 1. in iis casibus, ubi sententia lata non transit in rem judicatam, licet non sit appellatum intra tempus aliãs jure præfinitum, agi posse de injustitia sententiæ, tam quoad merita causæ, quàm ipsum processum judicarium non observatum, ex forma, qua debebat, teste Abbate in *cit. c. Lator. num. 5.* Deinde, Judicem, etiam parte invitã, ex officio procedere posse, & debere, ubi de errore ipsi constiterit, ad sententiam ex errore latam, retractandam, ut colligitur ex *c. Porro, de divor.* ibi: *Tui officii est, matrimonia illa, adhibita gravitate, dissolvere, que illicitè contracta noscuntur.* Cæterum, quamdiu injustitia non probatur, pro justitia sententiæ præsumendum est; sic Innocent. in *c. Bona. elige 2. de Elect. num. 8.*

Not. 2. quando quis agere vult ad rescindendam sententiam in causa matrimonii latam, eum debere querelam suam proponere apud eum Judicem, qui tulit sententiam, contra quam agit; nisi adire velit ipsum Papam, vel legatum; ratio est, quia, cum ei non concedatur agere *viã appellationis*, ut dictum est *num. 1672.* sed solum *querela*; apud eum deponenda est, qui adiri potest per simplicem querelam; sic Abbas in *c. ad revocandum, de offic. Ord. num. 6. & cit. Lator. num. 10.*

Et quoniam Archiepiscopus, extra causam appellationis, non est Judex causarum, quæ inter subditos suorum suffraganeorum sunt, ut dicitur in *c. 1. de offic. Legat. & c. Pastoralis, de offic. ord. c. Venabilibus, de sent. excom. in 6.* cum in hoc casu, solum *viã querelæ*, non appellationis procedi possit, ex *num. cit.* non poterit, contra sententiam ab Episcopo latam, Archiepiscopum adire.

Ex hoc colliges, sententiam in causa matrimoniali latam, esto non transacta in rem judicatam, quoad *veritatem*; transire tamen *quoad instantiam*, ut nimirum querela contra illam non possit apud alium (imò nec eundem, sine restitutione ut dicemus infra) proponi. Nam in *c. Ex Literis, de in integr. restit.* dicitur: *Et ad audientiam restituimus eum, pro matrimonio postulantem*, rectè notatur non restitui ad sententiam (ad hoc enim non indigebat restitutione, cum non transivisset in rem judicatam) sed tantum ad *audientiam*, seu instantiam. Hinc colliges. 2. in dato casu condemnatum per sententiam, & deponentem querelam, adversus sententiam condemnationis, novo Libello debere petere, ut causa conjugalis, jam semel definita, deducatur ad judicium, & ratione erroris detecti, sententia prius lata revocetur.

Si quæras, quomodo Reus condemnatus, per sententiam, quæ, in quantum est in ipsius odium, transacta appellationis termino, transivit in rem judicatam, ut notavimus *num. 1676.* procedere possit, si contra sententiam probare velit suam innocentiam, vel etiam alterum paris delicti Reum? Anterestitutio- nem not. quibuscunque Majoribus conce- di be-

di beneficium restitutionis, ut retractetur sententia, quæ in rem iudicatam transiit, ut docet Greg. Lopez lib. 19. v. contra Rey t. 22. p. 3. & alii cum Sanchez lib. 10. hic D. 9. num. 7. Si petatur ex clausula generali: *si qua mihi iusta causa subest*, cuius meminit Jurisconsult. L. 1. §. fin. ff. Ex quibus causis Majores; quod verum est, licet fuerint etiam tres sententia, quæ in rem iudicatam transiverunt, ut notat Gatica, de Nobilit. Gloss. 9. §. 2. num. 5. sive Reus, sive Actor eam restitutionem sub tali clausula quærat, ut tenet idem à n. 11.

1682. Not. 3. eam restitutionem concedi non tantum in casu, quo allegantur instrumenta, prius ignorata, ut tenet communis, teste Sanchez cit. sed etiam, quando denuò denotatur veritas per instrumenta, vel testes, aut sententiæ latæ falsitas ex falsitate priorum instrumentorum, vel testium. Nam etsi eâ restitutione opus non foret, si constaret de falsitate sententiæ pro divortio latæ (tunc enim condemnatus sine beneficio restitutionis reclamare posset; quia, cum sit innocens, sententia contra illum non transiit in rem iudicatam per num. 1677. vel etiam Judex ex officio posset eam rescindere ex num. 1678.) quia tamen, si non constet, pro iustitia sententiæ præsumitur, condemnatus non audietur, nisi ex dicta clausula restitutionem petat, & falsitatem sententiæ probet, vel directè ostensâ innocentia suâ; vel indirectè ostendendo probationes, ex quibus processit sententia, vitiosas esse, ac fuisse.

Ad extremum quæres; an rescissâ sententiâ divortii, & facta reconciliatione matrimonii, dos prius, ratione divortii amissa, restituenda sit eâ spoliato? Resp. affirmativè (secluso alio pacto in reconciliatione) cum enim ea sententiæ rescissio non fiat, nisi constet de innocentia condemnati, per carentiam criminis nunquam admissi; vel si admissum est, pari alterius delicto compensari, consequenter quoad effectum inducendi divortium, & iacturam ante sententiam aboliti; constat etiam, sicut non est culpa, sic non esse locum poenæ; atque adeo, sublata poenâ divortii, pariter tollendam esse poenam dotis amissæ.

Ex dictis colliges, quando de Luca. 1684. L. 14. p. 2. de Matrim. discursu 12. ex L. Qui universos. §. Item Pretor ff. de acquir. possess. dicit, quando sententia divortii transiit in rem iudicatam, etsi conjuges, ob inimicitias separati, reconciliati sunt, ac unus ad alterius restitutionem agit, actioni non esse locum; cum actor careat possessione utpote sublata per rem iudicatam, & executionem: doctrinam esse limitandam, ut non procedat, si actionem intentet, ex num. 1676. nec etiam, si Reus ex obtentâ restitutione per generalem clausulam agat ad rescindendam divortii sententiam propter errorem, quo Ecclesia decepta est, ut constat à n. 1681.

QUÆ.